

Obsah

Úvod: Země a její tři sudičky.....	8
------------------------------------	---

I' Stručné dějiny a význam českého dolování .....

od pravěku do renesance.....	13
Mnoho ložisek různých typů	14
Komoditní trhy v pravěku	14
Keltská industrializace země	17
Těžba stříbra jako předpoklad středověké revoluce.....	21
Cesta k hornímu právu.....	26
Železný klobouk, cementační zóna a otázka vyčerpání ložisek.....	29
Kutná Hora a její evropský rámec	31
Přestřelka v Kutné Hoře.....	35
Komoditní pohled na dějiny světa.....	37
Založení města Písku a potravinová krize následkem dolování.....	38
Jáchymovská stříbrná horečka.....	42
Hornická města v Krušnohoří.....	44
Hájek z Libočan: Libušino prorockví o horách a kovech ...	46

II' Hornická krajina.....

Definice a genius loci.....	49
Pravěké hornictví v Krumlovském lese	53

O rybnících.....	53
Zvuková krajina – soundscape	54
Starohorský vodní náhon	55
Doly a lesy.....	55
Dřevěné uhlí	58
Rekultivace a báňská digitální hygiena.....	60
Delius: O rudních žilách.....	62

III' Hornictví v novověku.....

Čechy jako „kolonie“ Evropy?	65
Příbram – hlavní ložisko rakousko-uherské monarchie ...	68
Horní školy.....	73
Mincovnictví a nové pojetí času.....	76
Hornictví a vznik systémového myšlení – hydraulické a montánní civilizace	83
Cítíte evropské kořeny?	84

IV' Jak vznikají ložiska? .....

Hydrotermální proces.....	87
Duchovní význam hliníku	91
Železo je jiné.....	93
Oleum, kamenec, kyzy a počátek chemického průmyslu.....	96
Ordovická ložiska: železné srdce království.....	100
Skarny	103
Greisen.....	105

Učenci, badatelé a reformátoři.....	108
Jak kořeny přemýšlejí o stromu?.....	117
Chemická analýza, analytická chemie a objev barvy.....	118
Pochopit ducha století skrze hornictví.....	121
Cestou na Horu sv. Kateřiny.....	121

V^l Zlato	123
Největší pravěký důl v České republice.....	123
Jílové, tajemné a velkolepé.....	129
Chcete si zarýžovat zlato?.....	133
Blaník, Roudný a arzenopyrit.....	139
Nevytěžené zásoby zlata v ČR.....	141
Zlato jako osobní a národní investice.....	141
Peak gold: dosáhli jsme vrcholu těžby zlata... A co to znamená?.....	144

VI^l Cín a další barevné kovy	147
Čtyři kovy a možná pět.....	147
Rýžování cínu a zlata.....	149
Rýžování.....	149
Krupka a Horní Slavkov – tisíc let dolování cínu.....	155
Kovový vlk.....	162
Regulus neboli Králíček.....	163

VII^l Uran	169
Počátky těžby.....	169
Uranový Jáchymov a Horní Slavkov.....	173
Stíny smrti.....	178
Vytěžený uran.....	179
Uranová Příbram.....	181
Strážský blok – velké evropské ložisko v křídových pískovcích.....	190
Nejmladší těžba.....	192
Kyseliny a jaderná energetika.....	194

VIII^l Železo	199
Železo je všude.....	199
Dýmačky a vysoké pece.....	201
Produkční oblasti.....	204
Produkce železa v českých zemích.....	205
Železná cesta rakouské monarchie.....	207
Dobřív.....	210
Velkomoravská železná říše.....	213

IX^l Uhlí	215
Černé i hnědé uhlí a lignit k tomu.....	215
Krtek prospektor aneb počátky černého a rudého Kladna.....	218
Krvavé Boží tělo.....	220
Doprava vznikla kvůli uhlí, ne lidem.....	225

Technický vzestup země – zapomenutý vklad do národního obrození.....	228
Kombinace uhlí a železa vytváří novou situaci.....	231
Cesta k plzeňské Škodovce.....	235
Wittgenstein na Kladně.....	239
Hnědé uhlí.....	243
Důlní neštěstí na dole Nelson.....	247
Limity těžby a obnovení hlubinného dolování.....	249
Černý trojúhelník, budoucnost smrku a velká hra o les.....	253
Lidská historie uhlí.....	255
Uhlí a nové pojetí světa.....	261
Uhel král.....	263

X¹ Nerudní ložiska a jejich vznik.....	265
Kaolin a keramické jíly.....	266
Pegmatity.....	276
Poklad v pegmatitovém dole.....	277
Jeskyňní výplně.....	278

Poděkování.....	325
O autorech.....	327
Literatura a prameny.....	328
Abecední rejstřík.....	334

Grafit.....	279
Kadaňská zeleň (hlínka).....	282
Podzemní dobývání stavebních materiálů.....	283
Drahé kameny.....	288
Voda.....	289
Fluorit a baryt.....	291
Tužka = grafit a jalovec.....	294

XI¹ Tunely a budoucnost českého hornictví.....	297
Tunely – na cestě k hornictví dneška.....	297
Pestrý život barabů.....	304
Co nám ještě v zemi zbývá?.....	309
Návrhy místním iniciativám a starostům obcí.....	315

XII¹ Závěr: Práce s duší začíná prací s hmotou.....	319
Několik příkladů ze střeoevropského prostředí.....	320

Úvod: Země a její tři sudičky

POROZUMĚNÍ NENÍ LEHKOU ZÁLEŽITOSTÍ, NENÍ NIKDY ÚPLNÉ, JE VŽDY PŘÍSTUPNÉ NOVÝM KOREKTURÁM, MĚNÍ SAMOTNÉHO POROZUMÍVAJÍCÍHO. ÚSILÍ O POROZUMĚNÍ JE ŽIVOTNĚ DŮLEŽITÉ.

CARL FRIEDRICH VON WEIZSÄCKER, ČLOVĚK VE SVÝCH DĚJINÁCH, 1991

Osud české země utvářely tři sudičky – půda, voda a nerostné bohatství. Kdybychom žili třeba v Řecku, tak bychom po půdě na místo druhé sudičky nejspíš dali moře a na čtvrté místo hornaté pastviny, ale protože jsme uprostřed Evropy, tak jsme vždy nejvíc záviseli na půdě a tedy zemědělství; na vodě, jako zdroji vláh, energie a ryb, a na hornictví, se kterým přicházely nové technologie, obchodní trasy i zahraniční investice.

Teprve v poslední době globalizace jsme ztratili povědomí o tom, odkud dovážíme potraviny či plechy na automobily, a tím se pouto k rodné zemi oslabilo. Většinu toho, co konzumujeme, pochází z neznámých dálav světa. V obtížných dobách však víc využíváme toho, co máme doma, a vracíme se k prověřeným spisovatelům, starým odrůdám jabloní nebo malým ložiskům keramických surovin. Tato kniha patří do proudu nové lokální, či dokonce vlastenecké literatury domova, která v období nejistot nad dalším vývojem světa se v mnoha evropských státech obnovuje a v podstatě navazuje na hledání národních kořenů v 19. století. Třeba Němci dodnes hovoří o Heimatliteratur a už sto padesát let se za to nestydí.

Cílem této knihy je ukázat část neznámého a nepřístupného bohatství podzemních Čech a alespoň stručně popsat tisíciletý vliv, který hornictví mělo na utváření země. Je mnohem větší, než jsme si zpočátku mysleli. Mnoho pravěkých, středověkých i současných sídel vzniklo nedaleko ložisek zlata, cínu, železa či uhlí. Ale hornictví stálo i u zrodu systémového myšlení konce středověku, mezinárodní spolupráce, bankovníctví a obchodní revoluce. Myslíme si dokonce, že to byla „etika práce“ zavedená na krušnohorských ložiscích, která přispěla k formování Lutherovy reformace. Dějiny surovin jsou zároveň dějinami sociálního vývoje společnosti, což je sice nejvíc patrné u uhlí a železa v období průmyslové revoluce, ale ve skutečnosti se to od pozdní doby bronzové dotýká celé středoevropské historie.

Knihla vznikla tak, že nás o ni požádal pan Jiří Kuchař z nakladatelství Eminent. Rádi jsme mu vyšli vstříc, protože jsme pro něj před šesti lety napsali první díl volné podzemní trilogie – **PODZEMNÍ PRAHU** a také jsme věděli, že lidem jako on se nemá příliš odporovat. Třetí díl by se měl jmenovat **PODZEMNÍ MORAVA**, ale nevíme, kdo jej napíše. Především jesenická oblast by si pěknou monografii zasloužila, ale i Vysočina je plná zajímavých drobných ložisek.

Základem knihy jsou fotografie, které za posledních patnáct let vznikaly intenzivní prací dvou fotografů – Martina Majera a Milana Korby. Představují výběr z mnoha tisíc záběrů pořízených během několika stovek pracovních dní v pod-

zemí. Řadu zde zobrazených míst již nenavštívíte, protože spadla, a tyto fotografie představují poslední dokument těžby. Fotilo se pro radost, takže zejména Milan Korba, unavený stále podobnými, technicky dokonalými záběry sportovně vyhlížejících montanistů v červených overalech, občas nasedal na bytelný motocykl a v roztrhané kutně, zcela nepodobné elastickému oblečení současných cyklistů, vyrážel s mečem, modelkou a ovčí maskou do zapomenutých podbrdských štol.

Nedělali jsme žádnou velkou autocenzuru a do knihy jsme zařadili hlavně ty fotografie, které se nám líbily a něco zajímavého ukazují. Vyhýbali jsme se běžně dostupným místům. Občas jsme přemýšleli nad dávnou alchymickou zásadou, že v hlubinách Země se něco důležitého rodí a něco krásného vzniká, ale nikdy jsme nepřišli na to, co by to mohlo být.

VÁCLAV CÍLEK,
MILAN KORBA A MARTIN MAJER

Psáno ve Lhotě na Kokořínsku, v Berouně, Popovicích a Budapešti mezi srpnem a prosincem roku 2014. Fotografováno v letech 2003–2014 na 135 převážně podzemních lokalitách v Čechách a na Moravě.

